ECONOMY
اقتصاد

وزن اقتصاد در سبد منافع ملی

دکتر وحید محمودی*

نگاه

۱- هر تعریفی که از منافع ملی به دست دهیم، منافع اقتصادی جزءلاینفک و بلکه عمده آن خواهد بود. امروز می‌توانیم اهمیت منافع و امتیازات اقتصادی را در دیپلماسی بسیاری از کشورهای پیشرفته و حتی کشورهای در حال توسعه به روشنی ببینیم. واقعیت این است که برای آنها در واقع هدف غایی و نهایی منافع اقتصادی است. به همین دلیل در بسیاری مواقع از مواضع سیاسی خویش به نفع فرصت‌ها و منافع اقتصادی (در صورت لزوم) عقب‌نشینی می‌کنند. یافتن مصادیق این ادعا در دنیای دیپلماسی امروز، کار مشکلی نیست.

۲- همه مواضع سیاسی صبغه ایدئولوژیک و عقیدتی ندارد که اگر اینگونه بود هیچ کشوری برای ایجاد مراوده و روابط اقتصادی و سیاسی جواز عبور دریافت نمی‌کرد. بنابراین تعمل و انعطاف در سیاست خارجی در بسیاری موارد می‌تواند موجب تقویت منافع و فرصت‌های اقتصادی باشد؛ به شرطی که این فرصت‌ها شناخته شوند.

۳- پیگیری منافع اقتصادی وتوجه به آن بعضا می‌تواند سیاست خارجی را نیز فعال‌تر کند. در بسیاری صحنه‌های سیاسی جهان که برای ما ملاحظات سیاسی جدی ندارد لااقل به خاطر پیگیری منافع اقتصادی می‌توان فعال بود. سیاست بی‌طرفی که در برخی موارد در صحنه‌های سیاسی جهان، اعلام می‌شود عمدتا بر محور ملاحظات سیاسی استوار است. از حیث منافع اقتصادی می‌توان بی‌طرف نبود. برخی مسائل چه ما بخواهیم و چه نخواهیم اتفاق می‌افتند. پس آیا بهتر نیست که به خاطر منافع اقتصادی فعال‌تر باشیم.

۴- متاسفانه به نظر می‌رسد که اقتصاد در سیاست خارجی ما جایگاه مناسب و مهمی ندارد؛ به عبارتی وزن اقتصاد در سبد منافع ملی ما پایین است. از آنجا که وابستگی به درآمد تک محصولی نفت معمولا در اداره امور اقتصادی کشور نقش مهمی را ایفا کرده است، از درجه اهمیت سایر فرصت‌ها و امکانات و منافع اقتصادی در سطح بین‌المللی کاسته شده است. وزارت خارجه عمدتا در اندیشه تعامل با دنیای خارج براساس ملاحظات و مواضع سیاسی است و سازوکارهای مناسبی در حوزه اقتصاد و منافع ناشی از آن در تعامل با دنیای خارج در این وزارتخانه دیده نمی‌شود. حتی براساس اطلاعات موجود کادر اقتصادی و خدمات بازرگانی آن بسیار ضعیف و مکانیزم‌های اطلاع‌رسانی برای کشورهایی که ما در آنها سفارت داریم، وجود ندارد و در عین حال از سایت‌های مناسب اطلاع‌رسانی نیز خبری نیست.

۵- امروزه در ادبیات توسعه اقتصادی تأکیدات عمده بر تجارت خارجی و توسعه آن برای نیل به رشد و توسعه است. اگر به این مساله پدیده اینترنت و تجارت الکترونیکی را بیفزاییم اهمیت آن دوچندان آشکار می‌شود. در برنامه‌های توسعه کشور نیز همواره به توسعه صادرات و تجارت تاکید شده است اما در عمل توفیق اندکی حاصل شده است. از سوی دیگر در برنامه چهارم نیز محوریت و استراتژی عمده و اصل بر همپیوندی با اقتصاد جهانی استوار است. به طوری که اگر به نرخ رشد ۸/۶ درصدی نرسیم، با خطر اضمحلال و بحران مواجهیم. شکی نیست که رویکرد همپیوندی با اقتصاد جهانی با توجه به تحولات سریع در دنیای مدرن مستلزم حضور هر چه بیشتر در صحنه تجارت بین‌الملل و از آن مهمتر در صحنه سیاست بین‌الملل است.

۶- به نظر می‌رسد که وزارت خارجه می‌تواند با در نظر گرفتن تمهیداتی جدید و ایجاد سازوکارها و امکانات مناسب، نقشی مهم و فعال را در این خصوص برعهده بگیرد و همانند بسیاری از سفارتخانه‌های کشورهای پیشرفته بخش بازرگانی- اقتصادی و اطلاع‌رسانی را فعال کند.

۷- در این خصوص پیشنهاداتی چند را می‌توان مطرح کرد:

الف) راه‌اندازی سایت اطلاع‌رسانی برای سفارتخانه‌ها، به طور مجزا و حتی در یک فرم مشترک با linkهای لازم.

ب) لوح فشرده در مورد شرکت‌ها، وزارتخانه‌ها، صادرکنندگان و سایر linkهای مفید.

ج) استخدام کارشناسان اقتصادی در سفارتخانه‌ها و تقویت واحد اقتصادی جهت ارتباط بخش خصوصی کشور با سایر کشورها.

د) نقش فعال در برقراری نمایشگاه‌های دائمی از امکانات و توانمندی‌های اقتصادی کشور.

هـ) بررسی فرصت‌های موجود در کشور مقابل و انتقال به موقع اطلاعات آن به داخل.

و) شناسایی تجربیات کشورهای پیشرفته و حتی سایر کشورها در امور اقتصادی و انتقال آنها به داخل.

*عضو هیات علمی دانشگاه تهران

اعلام اولویت واگذاری‌های اصل ۴۴ در سال جاری

به جز فعالیت‌ها و بنگاه‌های مستثنی‌شده در سیاست‌های کلی اصل ۴۴، همه فعالیت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی دولتی قابل واگذاری هستند. به گزارش روابط عمومی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، حسن خوشپور، مدیر کل دفتر امور بنگاه‌ها و خصوصی‌سازی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور با اعلام این خبر افزود: در بخش نفت و گاز به استثنای صنایع بالادستی، تمام بنگاه‌های اقتصادی دولتی نیز به تدریج واگذار می‌شوند. وی افزود: در سال جاری شرکت‌های بخش مخابرات، فولاد مبارکه و مس هم در فرآیند واگذاری‌ها قرار می‌گیرند.

خوشپور با تاکید بر اینکه آزادسازی و تجارت‌سازی فعالیت‌ها مقدم بر واگذاری‌هاست، اظهار کرد: البته خصوصی‌سازی مستلزم فراهم‌کردن بسترهایی است که در بخش دولتی منفعتی برای حضور بنگاه دولتی وجود نداشته باشد و با پدیدار شدن فضای سالم و رقابتی حتی بخش دولتی نیز متقاضی دریافت خدمت از بخش خصوصی باشد.

هما مجوز خرید هواپیما گرفت

با مصوبه شورای اقتصاد شرکت هما مجاز است نسبت به خرید هواپیما تا سقف یک میلیارد دلار از محل منابع داخلی خود اقدام کند. به گزارش نشریه برنامه شورای اقتصاد در جلسه مورخ ۱۲ خردادماه سال جاری، وزارت راه و ترابری در خصوص سرمایه‌گذاری شرکت هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران (هما) از محل منابع داخلی و خرید هواپیماهای مسافری را مورد بحث و بررسی قرار داد و به استناد ماده ۸۷ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت شورای اقتصاد مقرر کرد: هما مجاز است پس از تایید کارگروهی مرکب از وزیران راه، امور اقتصادی، صنایع و معادن و رئیس سازمان مدیریت، با رعایت قوانین و مقررات، نسبت به خرید هواپیماهای مسافری مورد نیاز خود اقدام کند.

تایید طرح «حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان خودرو»

ایرنا: دکتر «عباسعلی کدخدایی» سخنگوی شورای نگهبان از تایید طرح «حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان خودرو» از سوی این شورا خبر داد. کدخدایی اعلام کرد: شورای نگهبان این طرح را تایید کرد. نمایندگان مجلس در روز ۲۳ خردادماه سال جاری، این طرح ۱۱ ماده‌ای را تصویب نهایی کردند که براساس آن، عرضه‌کننده خودرو موظف به رعایت استانداردهای ابلاغی در مورد ایمنی، کیفیت، سلامت خودرو و مطابقت آن با ضمانت ارائه‌شده به مصرف‌کننده است.

به موجب این مصوبه، دوره تضمین نمی‌تواند کمتر از یک سال از زمان تحویل خودرو به مصرف‌کننده یا کارکردی برابر با سی هزار کیلومتر (هرکدام زودتر به پایان برسد) باشد. همچنین دوره تعهد، یا دوره تامین قطعات و ارائه خدمات فنی استاندارد، برابر ۱۰ سال از زمان تحویل رسمی آخرین خودرو به مصرف‌کننده است. براساس این مصوبه، عرضه‌کننده خودرو در طول مدت ضمانت، مکلف به رفع هرنوع نقص یا عیب (ناشی از طراحی، مونتاژ، تولید، یا حمل) است که درخودرو وجود داشته یا در نتیجه استفاده معمول از خودرو، بروز کرده و با مفاد ضمانتنامه و مشخصات اعلامی به مصرف‌کننده مغایر بوده یا مانع استفاده مطلوب از خودرو، یا نافی ایمنی آن باشد یا موجب کاهش ارزش معاملاتی خودرو شود. بر پایه مصوبه مجلس چنانچه نقص یا عیب قطعات ایمنی خودرو در طول دوره ضمانت پس از سه بار تعمیر، همچنان باقی باشد یا در صورتی که نقص یا عیب قطعاتی که موجب احتمال صدمه جسمی یا جانی اشخاص شود و با یکبار تعمیر برطرف نشده باشد، یاخودرو بیش از ۳۰ روز به دلیل تعمیرات غیرقابل استفاده بماند، عرضه‌کننده مکلف است حسب درخواست مصرف‌کننده خودروی معیوب را با خودروی نو تعویض، یا با توافق، بهای آن را به مصرف‌کننده مسترد کند.

تمدید موافقتنامه صادرات آب به کویت

فارس: معاون وزیر نیرو در امور آب گفت: صادرات روزانه ۹۰۰ هزار متر مکعب آب شیرین از ایران به کویت پس از توافق طرفین تمدید می‌شود.

رسول زرگر افزود: طی مذاکرات صورت‌گرفته میان طرف‌های ایرانی و کویتی به نظر می رسد کویتی‌ها خیلی راغب به صدور آب ایران به کشور خود باشند و طی کارهای کارشناسی صورت‌گرفته مشخص شد که موافقتنامه قبلی یک توافقنامه مناسبی بوده است بنابراین قرار است تا پس از توافق این موافقتنامه تمدید شود.

وی ادامه داد: درموافقتنامه قبلی صادرات آب شیرین ایران به کویت، ماده‌ای به صراحت مهلت نهایی دو کشور را آذرماه ۸۳ برای عملیاتی کردن موافقتنامه درج کرده بود که به دلیل برخی مسائل این امر با تاخیر مواجه و موافقتنامه اولیه باطل شد.

توافق بر سر صادرات ۲۰ درصدی چری

شرکت‌های ایران‌خودرو و چری بر سر صادرات ۲۰ درصدی خودرو ارزان‌قیمت S۲۱ که قرار است به تولید انبوه ۲۰۰ هزار دستگاه برسد، توافق کردند. تاکنون یکی از مشکلات اساسی بر سر پروژه تولید خودرو ارزان‌قیمت چینی، توافق برای صادرات ۲۰ درصدی بود که پس از چند ماه مذاکره، شرکت چری با این میزان صادرات موافقت کرد. خودرو مورد توافق ایران‌خودرو و چری برای تولید در ایران، با قیمت حدود ۶ میلیون تومان، خودرو S۲۱ است. البته هنوز بعد از این توافق قراردادهای اصلی امضا نشده و مشخص نیست این خودرو در چه زمانی به تولید انبوه خواهد رسید. طبق توافق‌های انجام‌شده بین دو شرکت، قرار است تولید این خودرو در طول سه سال به ۲۰۰ هزار دستگاه در ایران برسد.

دکتر بیدآباد از بزرگترین پروژه اقتصادسنجی ایران می‌گوید

پشت پرده توقف پروژه لینک

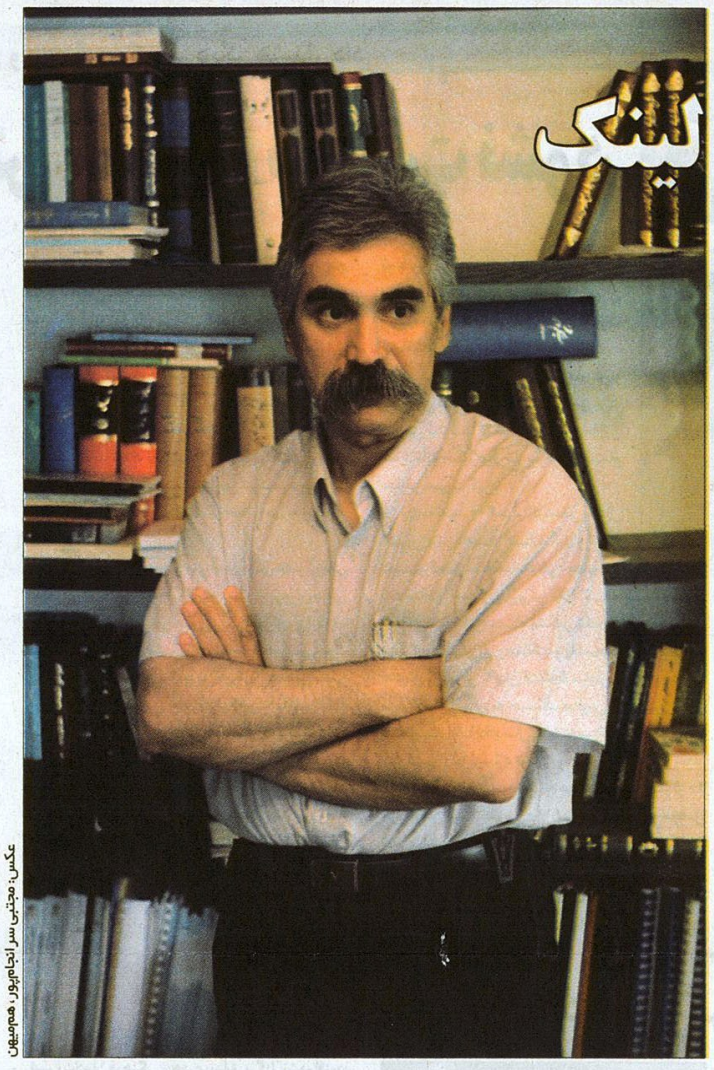

عکس: مجتبی سرانجام‌پور، هم‌میهن

محمد طاهری- مهدی نوروزیان

روز گذشته قسمت نخست گفت‌وگو با درویشی که اقتصاد خوانده است منتشر شد. در قسمت قبلی بیژن بیدآباد از دوران جوانی و دانشگاه خود به تفصیل سخن گفت و ما در انتهای بخش قبلی گفت‌وگو فهمیدیم که او چگونه درویش بود و اقتصاد خواند.

در مقطع دکترا در کدام دانشگاه ثبت‌نام کردید؟

جریان از این قرار بود که دانشگاه آزاد اسلامی اطلاعیه‌ای منتشر کرد مبنی بر اینکه برای نخستین‌بار قرار است، دوره دکترای اقتصاد برگزار کنند. من در امتحان ورودی دانشگاه آزاد ثبت‌نام کردم و با رتبه بالا در امتحانات ورودی مقطع دکترا قبول شدم.

اگر اجازه بدهید، همین جا نقطه بگذاریم و کمی از حاشیه زندگی شما دور شویم. با توجه به اینکه درس اقتصاد خوانده بودید، آیا در شما گرایش به مکاتب اقتصادی هم به وجود آمده بود؟

من تا آن مقطع،خودم را در حد و اندازه‌ای نمی‌دیدم که بخواهم گرایش فکری داشته باشم. هنوز در مورد مسائل اقتصادی موضع خاصی نداشتم. یعنی هنوز تحقیقات و بررسی‌های خود را کافی نمی‌دانستم که به خود اجازه دهم گرایش فکری خاصی را در اقتصاد قبول کنم. این طرز تفکر تا سال‌ها بعد نیز ادامه پیدا کرد. شاید بیشترین تاثیر را در این زمینه اظهارات یکی از اساتید بر من گذاشت. در جریان مباحثی که در یکی از کلاس‌ها به وجود آمده بود، من هم وارد بحث شدم و اظهارنظری کردم که شاید مخالف اظهارات استاد بود اما ایشان در جواب به من گفت: «من که استاد تو هستم هنوز از اقتصاد چیزی نمی‌دانم و فکر نکن با خواندن چند کلاس درس و یاد گرفتن چند جمله و لغت، اقتصاددان شده‌ای»! این جمله در ذهن من رسوب کرد و با من باقی ماند و هنوز هم مثل زنگ در گوش من صدا می‌کند و من هنوز خودم را اقتصاددان نمی‌دانم. پس از گذشت بیش از ۳۰ سال تحقیق و بررسی در زمینه مسائل اقتصادی تازه عمق معنی سخن استادم را دریافته‌ام. شاید الان روی مفاهیم اقتصادی به فهم و ادراک لازم رسیده باشم اما باید بگویم که عمق و وسعت علم اقتصاد آنقدر زیاد است که اگر بگویم هنوز اقتصاددان نیستم گزافه نگفته‌ام.

چرا این را می‌گویید؟

اقتصاد از حلقه‌های رفتاری به هم پیوسته‌ای تشکیل شده است که اگر یک حلقه آن به درستی درک نشود، از درک حلقه‌های دیگر هم عاجز خواهیم بود. گاهی فکر می‌کنیم با خواندن چند کتاب و شناختن چند اندیشه اقتصادی، اقتصاددان شده‌ایم اما در واقع این‌گونه نیست. بشر بسیار پیچیده است و رفتار فردی او از خود او پیچیده‌تر و رفتار اجتماعی‌اش از رفتار فردی او غامض‌تر. لذا درک رفتار اقتصادی بشر کار ساده‌ای نیست.

شما در عالم تصوف معتقدید یک نفر باید مربی و استاد باشد. در اقتصاد چطور؟ آیا شما مربی و استادی در اقتصادی‌شناسید؟

من اندیشه‌های اقتصادی خیلی از اقتصاددانان را بررسی کرده‌ام و هیچ کس را به عنوان یک اقتصاددان کامل و جامع نمی شناسم. شاید مهمترین دلیل این بوده که یافته‌های دیگران را خیلی بزرگ نیافتم. البته این صحبت را به حساب خود بزرگ‌بینی نگذارید. من معتقدم علم اقتصاد آنقدر وسیع است که هنوز کسی موفق به شناخت کامل آن نشده است. در دوران تحصیل صدها کتاب و تحقیق درباره آن خوانده‌ام و یادم هست زمانی که رساله فوق‌لیسانس را می‌نوشتم، از کثرت نوشتن روزانه، جوهر یک خودکار بیک را تمام می‌کردم. من می‌دانم که دیگران هم به اندازه من یا حتی بیشتر زحمت کشیده‌اند اما به این نتیجه رسیده‌ام که علم اقتصاد را با ۱۰۰ هزار خودکار بیک هم نمی‌توان نوشت.

فکر شما براساس چه پارادایمی شکل گرفته است؟

اقتصاددانان بزرگی در دنیا ظهور کرده‌اند که خیلی تفکرات عمیقی هم داشته‌اند و در نتیجه نظریه‌های محکمی هم ارائه کرده‌اند. از دید متدلوژی علم می‌شود این موضوع را بررسی کرد. شیوه‌هایی که در علم برای بررسی پدیده‌ها وجود دارد در سال‌های دور، براساس تفکر بر روی مشاهدات بود. یعنی دانشمندان در ابتدا پدیده‌ای را مشاهده می‌کردند و بعد روی این مشاهده آن‌قدر فکر می‌کردند تا بتوانند علت را پیدا کنند اما بعدها با تقویت ابزارهای تحقیقاتی و محاسباتی، عمق تفکر کاهش پیدا کرد. مثالی از میان اقتصاددانان می‌زنم. پروفسور «میلتون فریدمن» در رأس «مکتب شیکاگو» قرار می‌گیرد که شیوه بررسی در این مکتب براساس تجربه و آزمون یا empiricism است و نتایج آزمون را گزارش می‌کند بدون اینکه این نتایج توافقی با تحلیل نظری پدیده داشته باشد یا نه. در مقابل «مکتب کمبریج» بر این اساس شکل گرفته است که باید یک رفتار اقتصادی را از لحاظ منطقی تحلیل کرد، همه علل آن را شناخت و براساس آن الگوی ریاضی تنظیم کرد و در نهایت الگوی ساخته شده را آزمایش کرد. اگر جواب داد، قبول است و اگر جواب نداد، فرضیه مورد نظر مردود است. در بین این دو دیدگاه، من دیدگاه مکتب کمبریج را می‌پسندم. این مکتب در طول تاریخ شکل گرفته و افرادی نظیر «والراس» و «هیکس» در شکل‌گیری این مکتب نقش دارند. فکر می‌کنم اگر اجازه بدهید در مورد شکل‌گیری اندیشه اقتصادی در ذهن من، در پرسش‌های بعدی پاسخ بدهم، مناسب‌تر باشد.

بسیار خب. پس دوباره برمی‌گردیم به ثبت‌نام شما به عنوان دانشجوی دکترای دانشگاه آزاد.

من در سال ۱۳۶۴ وارد دانشگاه شدم. حقوق من ۱۲ هزار تومان در ماه بود در حالی که شهریه دانشگاه آزاد ۲۴ هزار تومان تعیین شده بود. به دلیل هزینه سنگین تحصیل، قصد داشتم صرف‌نظر کنم اما مسوول ثبت‌نام دانشگاه آزاد پیشنهاد کرد که در برگه ثبت‌نام خودم بنویسم که نمی‌توانم مخارج دانشگاه را تامین کنم. به این ترتیب من در برگه ثبت‌نام این موضوع را قید کردم. آن روزها پرداخت شهریه موضوع جدیدی بود و دانشگاه آزاد، مبدع چنین روشی در ایران بود. دانشگاه آزاد با ملاحظه تلاش من برای تحصیل با درخواست من طی ترم‌های بعدی موافقت کرد و به این ترتیب من تا پایان دوره تحصیل به دانشگاه آزاد شهریه پرداخت نکردم. این معافیت را مدیون دستور آقای «دکتر جاسبی» و اعضای گروه اقتصاد دانشگاه که آقای دکتر «شریف آزاده» ریاست آن را به عهده داشت هستم که مستقیما دستور معافیت از پرداخت شهریه را تصویب کرده بودند. دکتر جاسبی با طرح پیشرفت تحصیلی من در گروه اقتصاد و تصویب گروه امکانات زیادی را در اختیار من قرار داد. از جمله اینکه من و استادم آقای دکتر «محمد جعفر مجرد» را برای شرکت در «اولین کنفرانس بین‌المللی تحلیل‌های آماری بر مبنای نرم ال- یک »به کشور سوئیس اعزام کرد و هزینه سفر هردو ما را نیز متقبل شد. بعدها نیز باز به درخواست گروه و تصویب رئیس دانشگاه از آقای «پرفسور دوج» از دانشگاه «توشائل» سوئیس دعوت شد تا به عنوان استاد مشاور رساله من با اعضای هیئت علمی رساله دکتری من همکاری کند و هزینه مسافرت و اقامت پرفسور دوج در تهران هم توسط دانشگاه پرداخت شد. خود آقای دکتر جاسبی در جلسه دفاع از پایان‌نامه من شخصا حاضر و جلسه را افتتاح کرد.

به چه دلیل تا این اندازه مورد توجه رئیس دانشگاه آزاد و اعضای گروه اقتصاد بودید؟

من اولین فارغ‌التحصیل مقطع دکترای دانشگاه آزاد بودم و به عنوان اولین محصول دانشگاه در این مقطع می‌توانستم دلیلی بر کیفیت آموزش در دانشگاه آزاد باشم. براساس تصویب گروه اقتصاد آقای دکتر محمدجعفر مجرد که در حال حاضر معاون ارزی بانک مرکزی نیز هستند، استاد مستقیم من بودند. در دانشگاه آزاد موفق شدم مدرک دکترای خود را در سال ۱۳۶۸ بگیرم.

موضوع رساله شما چه بود؟

من روی موضوع «رگرسیون‌های نرم ال- یک» کار کردم. در این مورد هیچ‌کس در ایران کار نکرده بود و تا جایی که اطلاع دارم، هنوز هم کسی روی این موضوع کار نمی‌کند چون پیچیدگی‌های محاسباتی این نوع رگرسیون بسیار زیاد است. در طول ۲۰۰ سال گذشته که از طراحی این روش می‌گذرد، به دلیل پیچیدگی محاسباتی آن، افراد زیادی به سراغ آن نرفته‌اند. این رگرسیون در آمار و اقتصادسنجی کاربرد زیادی دارد ولی هنوز استفاده فراگیر پیدا نکرده است.

پس تخصص اصلی شما در زمینه اقتصادسنجی است؟

من در مقطع فوق‌لیسانس روی برنامه‌ریزی توسعه اقتصادی کار کردم و در مقطع دکترا، رشته تخصصی‌ام اقتصادسنجی بود و رشته فرعی، مالیه بین‌المللی بود.

و شما زمانی که موفق به اخذ مدرک دکترا شدید، باز هم درویش بودید؟

بله. همچنان رهجوی تصوف بودم تا سال ۱۳۶۹ در سازمان برنامه و بودجه بودم. در آن زمان بیشتر روی مدل‌سازی ریاضی کار می‌کردم. به این دلیل که مدل‌سازی ریاضی جایگاه باز و گسترده متنوعی دارد، مجبور شده بودم در زمینه‌های مختلف مطالعه کنم. مطالعاتم به اندازه کافی گسترده بود که در برخی زمینه‌ها، مطالعات جنبه تخصصی پیدا کرده بودند. در اقتصادسنجی و برنامه‌ریزی اقتصادی، تحقیق در عملیات (OR)، آمار ریاضی، ریاضیات کاربردی، آنالیز عددی، الگوهای عددی، نرم‌افزارهای محاسباتی، آنالیزسیستم‌ها، آمارهای چندمتغیره، برنامه‌ریزی ریاضی، اقتصاد بین‌الملل، اقتصاد پول، اقتصاد توسعه و خیلی مسائل دیگر خودم را به مطالعات تخصصی رسانده بودم.

جریان استاد خارجی شما چه بود؟

گروه اقتصاد دانشگاه آزاد به این نتیجه رسید که به جز اساتید داخلی، از یک استاد دانشگاه خارجی هم برای من استادی بگیرند. به این ترتیب آقای «پروفسور دوج» از دانشگاه نوشاتل سوئیس انتخاب شد. البته پیش از این مقاله‌ای نوشته بودم در مورد «رگرسیون‌های نرم ال‌یک» که این مقاله در «اولین کنفرانس بین‌المللی تحلیل‌های آماری برمبنای نرم‌ال‌یک» ارائه شد و مورد توجه قرار گرفت. برای شرکت‌کنندگان کنفرانس که از اساتید برجسته این رشته در جهان بودند جالب بود که دانشجویی از یک کشور توسعه نیافته، روی رگرسیون نرم ال‌یک کار کرده و نوآوری‌هایی هم در کار خود داشته است. در این کنفرانس، آمارشناس‌های معروفی مثل «پروفسور رائو» هم شرکت کرده بودند که ایشان در مورد مقاله من اظهارنظرهای بسیار مفیدی کرد و من در چند جلسه خصوصی در مورد تحقیقاتم برای ایشان توضیحات مبسوطی دادم و ایشان به شدت من را تشویق کردند و شاید به دلیل روحیه مضاعفی که از آن کنفرانس به دست آورده بودم، بعد از بازگشت به ایران دامنه فعالیت‌های تحقیقاتیم را گسترش دادم. بعدها گروه اقتصاد از «پروفسور دوج» که دبیر آن کنفرانس بود دعوت کرد تا به عنوان مشاور رساله به من کمک کند. آقای دوج در سال ۱۳۶۸ به ایران آمد و در جلسه دفاع رساله من شرکت کرد و با درجه عالی فارغ‌التحصیل شدم. باز هم اشاره می کنم که از ابتدا تا انتهای حضور من در مقطع تحصیلی دکترای دانشگاه آزاد، هزینه‌ای از من اخذ نشد و حتی هزینه پذیرایی مفصل از جلسه دفاع از رساله مرا نیز دانشگاه به عهده گرفته بود.

بسیار خب. حالا اگر موافق باشید، وارد دنیای نظریات اقتصادی شما شویم. اول از گرایش شروع می‌کنیم. شما بعد از اینکه مدرک دکترا گرفتید، باز هم طرفدار مکتبی نبودید؟

تا سال ۱۳۶۸ من هنوز مطالعاتم را کافی نمی‌دانستم که خودم را در دسته‌بندی مکاتب فکری اقتصادی طبقه‌بندی کنم. گرچه در آن سال دوره دکترای تخصصی یا Ph.D در اقتصاد را به پایان رسانیده بودم. بعد از اخذ مدرک دکترا، همچنان خودم را بیشتر محقق اقتصاد می‌دانستم تا صاحبنظر. در سال ۱۳۶۹ به دعوت «دکتر داوودی» از سازمان برنامه و بودجه به وزارت امور اقتصادی و دارایی منتقل شدم که ایشان آن روزها، معاون «دکتر نوربخش» وزیر اقتصاد بود. به این ترتیب کار من در وزارت امور اقتصادی و دارایی با سمت مشاور معاون اقتصادی آغاز شد. از سال ۱۳۶۹ تا سال ۱۳۷۴ در وزارت اقتصاد به کار خود ادامه دادم. در این مدت با فشار کاری زیادی در مورد مسائل اجرایی اقتصادی مواجه بودم و همچنان باید راه‌حل‌هایی می‌یافتم که بهترین اثر را برای کل اقتصاد جامعه و افراد آن داشته باشد و زمینه بازدهی، رشد و رفاه را برای مردم تامین کند و از طرفی قواعد آن منطبق با روحیات بشر باشد و ساز و کار آن سبب ایجاد موانع و مزاحمت در زندگی افراد نشود. در این میان دیدگاه اقتصاددانان نئوکلاسیک را بیش از سایرین با این وجوه منطبق یافتم.

به خاطر کار کردن با دکتر نوربخش؟

نه، در ادامه تحقیق و مطالعه‌ام متوجه شدم که دیدگاه نئوکلاسیک‌ها می‌تواند با دیدگاه‌های فکری من مطابقت داشته باشد. دیدگاه نئوکلاسیک‌ها به این دلیل که براساس منطق و ریاضی استوار شده است، مورد توجه من قرار گرفت، البته من به این دیدگاه به این دلیل که از تحلیل‌های خرد به راحتی نمی‌توان به تحلیل‌های کلان رسید، انتقاد دارم اما آن را از همان سال‌های اول دهه ۷۰ به عنوان یک مکتب فکری مستدل زیر نظر گرفتم. با دیدگاه و تجربه‌های جدیدی که به دست آوردم، در سال ۱۳۷۵ «الگوی اقتصادسنجی کلان ایران» را به صورت کاملا جدی آغاز کردم.

برای وزارت اقتصاد؟

نه برای بانک مرکزی. در اواخر سال ۱۳۷۴ به جرم درویش بودن، از وزارت اقتصاد کنار گذاشته شدم. آن روزها، دکتر نوربخش به بانک مرکزی رفته بود و آقای دکتر مجرد نیز که استاد من بود و از سوابق من اطلاع کافی داشت و در آن زمان معاون اقتصادی بانک مرکزی بود دعوت کرد تا الگوی اقتصادسنجی کلان ایران را بسازم، بنابراین در پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی شروع به کار کردم.

از الگوی اقتصادسنجی کلان بگویید.

من الگوی ساده اقتصادسنجی ایران را از سال‌های ۱۳۶۵ شروع کردم و بررسی‌های زیادی درباره آن کردم و الگوهای مقدماتی زیادی طراحی کرده بودم و همچنان این کار را ادامه می‌دادم تا اینکه در سال ۱۳۷۴ به درخواست بانک مرکزی، کار جدی مطالعه و تحقیق در مورد الگوی اقتصادسنجی کلان ایران را آغاز کردم و قرار بود این الگو در مراحل بعدی برای تدوین الگویی برای پروژه جهانی «لینک» کامل شود. من کار را در پژوهشکده پولی و بانکی آغاز کردم. ساختن الگوی اقتصادسنجی، درس‌های زیادی به من آموخت. زمانی که ویرایش چهارم این الگو در سال ۱۳۷۶ نهایی شد، این الگو حدود ۱۴۰ معادله رفتاری داشت. کار کردن روی این پروژه بزرگ، درک عمیقی در مورد علم اقتصاد به من داد. من روزی ۱۸ ساعت روی این الگو کار می‌کردم تا بزرگترین الگوی اقتصادسنجی ایران تدوین شود.

چرا می‌گویید این پروژه درک عمیقی از اقتصاد به شما داد؟

به این دلیل که مجبور بودم به طور کامل اصول مکتب کمبریج را از لحاظ منطقی بودن تعریف ساختارهای ریاضی و انطباق آن با رفتارهای اقتصادی جامعه رعایت کنم. سعی می‌کردم هر معادله‌ای را با دلیل و استدلال در الگو جای دهم. هر معادله خودش به تنهایی ویژگی‌های ریاضی، آماری و رفتاری پیچیده و متنوعی دارد که معمولا موضوع تحقیقات متعددی بوده است. «بستار» این الگو که منطق اتصال تمام معادلات را تشکیل می‌دهد به گونه‌ای بود که باید ساعت‌ها مطالعه می‌کردم تا بتوانم آن را یک گام جلوتر ببرم. تهیه و تدوین چنین الگویی بسیار مشکل بود ولی به هر حال به سرانجام رسید. این الگو آنقدر پیچیدگی و ظرافت داشت که به‌رغم نوشتن و انتشار چندین جلد کتاب و مقاله از مستندات این الگو هنوز در انتقال مفاهیم فرآیندی و به هم پیوستگی معادلات الگو به دیگران مشکل داشتم.

تفاوت الگوی ارائه شده از سوی شما با الگوهای مشابه در مکتب فکری شیکاگو چه بود؟

در مکتب شیکاگو، هر متغیری که خوب کار می‌کند را در معادله جای می‌دهند اما در مکتب کمبریج، باید برای جای دادن هر متغیر در معادلات، یک تئوری اقتصادی داشته باشیم. نتیجه این می‌شود که شما اگر ۲۵۰ معادله در یک الگو جای دادید، باید با ۲۵۰ تئوری از آن دفاع کنید. به هر حال سختی زیادی کشیدم تا این الگو به ویرایش‌های چهارم و پنجم رسید.

موفقیت‌آمیزبود؟

بله. اولا توانایی پیش‌بینی و شبیه‌سازی الگو بسیار بالا بود و این برای اقتصاد کشوری نظیر ایران نوآوری علمی بسیار بزرگی بود، چون پیش‌بینی برای اقتصادهایی که همه چیز آن در حال تحولات کیفی است کار بسیار پیچیده‌ای است، ثانیا به همین دلیل، ایران به‌طور رسمی درخواست پیوستن به پروژه لینک را مطرح کرد، البته در ابتدا سازمان ملل، درخواست ایران را بدون پاسخ گذاشت، زیرا باور نمی‌کرد ایران در این سطح از کیفیت از عهده کار برآید.

در مورد پروژه لینک توضیح نمی‌دهید؟

پروژه لینک، پروژه‌ای جهانی است که «پروفسور کلاین» در دهه ۱۹۷۰ به خاطر طرح آن، جایزه نوبل گرفت. این پروژه در اصل الگوی جهانی اقتصادسنجی است که وضعیت اقتصاد همه کشورها را محاسبه، پیش‌بینی و شبیه‌سازی می‌کند. پروفسور کلاین در این زمینه استانداردهایی گذاشت و عنوان کرد اگر کشورها الگوی اقتصادسنجی خود را منطبق با معیارهایی خاص طراحی و ارائه کنند، می‌توان همه آنها را به هم متصل کرد و پس از مونتاژ کل الگوها، الگوی اقتصادسنجی جهانی را شکل داد که این الگوی جهانی می‌تواند وضعیت اقتصاد جهان را پیش‌بینی و شبیه‌سازی کند. بدین ترتیب خیلی از کشورها، ساخت این الگو را آغاز کردند.

تدوین الگوی اقتصادسنجی ایران را نیز من عهده‌دار شدم.

در مورد ویژگی‌های پروژه لینک بگویید.

سازمان ملل، این الگو را از دانشگاه پنسیلوانیا تحویل گرفت و با همکاری دانشگاه تورنتو کانادا، اقدام به اجرای آن کرد. «پروفسور پیتر پاولی» از دانشگاه تورنتو کانادا به عنوان مجری این پروژه انتخاب شد. ما سعی کردیم با آقای پاولی تماس بگیریم اما موفق نشدیم. اگر واقعیت را بخواهید ما تماس می‌گرفتیم و آنها جواب نمی‌دادند، به هیچ عنوان باور نمی‌کردند که ایران بتواند در تهیه الگوی اقتصادسنجی موفق عمل کند. متاسفانه به این دلیل که به ما پاسخ داده نشد، پروژه یکبار در سال ۱۳۷۶ متوقف شد. از سال ۱۳۷۶ تا سال ۱۳۸۱ تقریبا این پروژه معطل ماند. من نیز به دلیل داشتن عقاید درویشی، تحت فشار شغلی بودم، یعنی براساس بخشنامه‌ای که رئیس هیات عالی گزینش صادر کرده بود؛ استخدام دراویش در سمت‌های زیادی ممنوع بود. گرچه من مدتی در مرکز تحقیقات استراتژیک ریاست‌جمهوری مشاور صادرکننده همین بخشنامه بودم! به هرحال تا سال ۱۳۸۱ به صورت مشاوره‌ای با وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها و شرکت‌ها و کارخانه‌ها همکاری می‌کردم تا اینکه در سال ۱۳۸۱ مجددا آقای دکتر «اکبر کمیجانی» که استاد من بودند و با سوابق تحصیلی و تحقیقاتی من آشنایی داشتند و در آن سال معاونت اقتصادی بانک مرکزی را به عهده داشتند دعوت کرد تا در پژوهشکده پولی و بانکی به عنوان عضو هیات علمی پژوهشی مشغول به کار شوم و مجددا پروژه لینک را احیا کنم. با دو سال کار روی الگوی اقتصادسنجی کلان ایران آن را به ویرایش‌های پنجم و ششم رساندم. در ویرایش نهایی، تعداد معادلات الگو به عدد ۲۲۲ معادله رسید که بزرگترین الگوی اقتصادسنجی کلان ایران است که تا به حال طراحی و تدوین شده است. در ویرایش ششم، توانایی‌های پیش‌بینی بسیار زیادی به الگو داده شد و به راحتی می‌شد با کمی تغییر قابلیت چسباندین این الگو به الگوی جهانی لینک را فراهم کرد.

فرجام آن چه شد؟

با ارسال مستندات فنی الگو برای سازمان ملل آنها پذیرفتند که ایران به پروژه لینک ملحق شود و از ما خواستند که گزارش ویژه‌ای تهیه و برای آنها ارسال کنیم؛ گزارشی از ویرایش ششم الگو را برای سازمان ملل فرستادیم. اعتبار گزارش به میزانی بود که سازمان ملل آن را به عنوان گزارش خودش منتشر کرد و در اثنا از ما دعوت کردند تا برای شرکت در اجلاس پروژه لینک به مقر سازمان ملل متحد در نیویورک برویم.

یعنی ایران به پروژه لینک پیوست؟

بله ایران به صورت رسمی پذیرفته شد.

به عنوان چندمین کشور؟

به عنوان صدوچهلمین کشور. در حالی که اگر در سال ۱۳۷۶ ما را می‌پذیرفتند، ما نودمین